

**TOMOSHABIN PSIXOLOGIYASI VA TOK-SHOU DRAMATURGIYASI:
O'ZBEKISTON XUSUSIY TELEKANALLARIDA REJISSYORLIK YECHIMLARI****Aziza Ahmadova***jurnalist.*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O'zbekiston xususiy telekanallarida tok-shou janrining badiiy-dramaturgik xususiyatlari va rejissyorlik yechimlari tomoshabin psixologiyasi bilan uzviy bog'liqlikda tahlil etiladi. Tok-shou formatida tomoshabin ishtiroki, emotsional rezonans va ijtimoiy muammolarning badiiy talqini masalalari yoritilgan. Rejissyorlik konsepsiyasining asosiy vazifasi — tomoshabinning hissiy ehtiyojlarini qondiruvchi dramatik struktura yaratish ekanligi asoslab beriladi. Shuningdek, milliy telemakonda tok-shou janrining o'ziga xos rivojlanish yo'nalishlari va innovatsion rejissyorlik uslublari ko'rsatib o'tiladi.*

Kalit so'zlar: *Tok-shou, dramaturgiya, tomoshabin psixologiyasi, rejissyorlik yechimlari, xususiy telekanal, emotsional rezonans, televideniye janri, interaktivlik, milliy telemakon.*

O'zbekiston telemakonida mustaqillikdan so'ng xususiy telekanallarning paydo bo'lishi bilan teleeshittirishlarning janr tizimida sezilarli o'zgarishlar yuz berdi. Ayniqsa, tok-shou janri tomoshabin bilan bevosita muloqotga kirishish, ijtimoiy muammolarni ochiq muhokama qilish va emotsional rezonans yaratish imkonini bergani bois, bugungi kunda eng ommabop teleformatlardan biriga aylandi.

Tok-shouning muvaffaqiyati ko'p jihatdan rejissyorlik yondashuvi va tomoshabin psixologiyasini chuqur anglashga bog'liq. Zero, tok-shou tomoshabinni nafaqat axborot bilan ta'minlaydi, balki uni hissiy jihatdan jalb etadi, o'z fikrini bildirishga undaydi. Ushbu maqolada O'zbekiston xususiy telekanallarida tok-shou janrining badiiy-dramaturgik xususiyatlari va rejissyorlik yechimlari tomoshabin psixologiyasi bilan bog'liq holda tahlil qilinadi.

Tadqiqotning maqsadi — tok-shou dramaturgiyasi va rejissyorlik konsepsiyalarining tomoshabin psixologiyasi bilan o'zaro aloqasini o'rganish, ularning milliy telemadaniyatdagi ahamiyatini ochib berishdan iborat.

Tok-shou janrining dramaturgik asoslari

Tok-shou – bu muhokama va dramatik ifoda elementlarini o'zida mujassam etgan telejanrdir. Unda sahnalashtirish, konflikt, syujet va dramatik cho'qqi kabi badiiy

dramaturgiya unsurlari mavjud bo‘ladi. Boshqa telejanrlardan farqli ravishda, tok-shouda hissiy to‘lqinlanish va jonli munozara voqelikning markazida turadi.

O‘zbekiston xususiy telekanallarida, xususan, “MY5” telekanalidagi “Gapiring”, “Zo‘r TV” telekanalida yaratilayotgan “O‘zimizda” kabi loyihalar tok-shouning milliy modelini shakllantirib bermoqda. Ushbu dasturlarda muhokama qilinayotgan mavzular, ishtirokchilar va tomoshabin bilan muloqot usullari rejissyorlik g‘oyasi orqali dramaturgik yaxlitlikka erishadi.

Rejissyor bu jarayonda voqeani boshqaruvchi, emotsional ritmni sozlovchi va dramatik kuchlanishni yaratib beruvchi markaziy figura sifatida maydonga chiqadi. U har bir epizodda konfliktni saqlash, diqqat markazini aniqlash va hissiy tebranishni boshqarish orqali tomoshabinni efir davomida ushlab turadi.

Birgina “MY5” telekanalidagi “Gapiring” tok-shousini tahlil qiladigan bo‘lsak, bu loyihada jamiyatimizda uchrayotgan muammo va kamchiliklar, e‘tibordan chetda qolayotgan, ammo amalga oshirilishi lozim bo‘lgan ishlar xususida muhokama yuritiladi. Dastur orqali “Farzandiga zo‘ravonlik qilayotgan ota-onalar”, “XXI asr epidemiyasi”, “Sud faqat jazolovchi organ emas”, “Multfilm orqasidagi fojia. Raqamli autizm xavfi oshmoqda”, “Masofaviy ta‘lim”, “Omonatga pul qo‘yib “kuyib qolish” holatlari bo‘ladimi?” kabi ko‘plab mavzular muhokama markazida bo‘lgan. E‘tiborli jihati har bir son rejissyor, muallif, tasvirchi, montaj ustalari va kadr ortidagi o‘nlab ijodkorlarning yuqori mahorati orqali tomoshabinning psixologiyasiga chuqur kirib bora olgan, deya ta‘kidlay olamiz. Ayniqsa, mavzularning bugungi kundagi ahamiyati, dolzarbligi kuzatuvchilarni beixtiyor fikrlashga va xulosalar qilishga undaydi. Studiyyaga har bir mavzuga aloqador va mas‘ul bo‘lgan mutaxassislarning jalb qilinishi va ular tomonidan eng muhim ma‘lumotlarning taqdim etib borilishi ham tomoshabinlar uchun ushbu tok-shouning ahamiyatini oshirib borishga xizmat qilmoqda.

Tomoshabin psixologiyasi va rejissyorlik qarorlarining o‘zaro bog‘liqligi

Tok-shou muvaffaqiyati, avvalo, tomoshabinning hissiy va ijtimoiy ehtiyojlarini qondira olish bilan belgilanadi. Tomoshabin o‘z hayoti, muammolari yoki orzulari bilan bog‘liq mavzularni ko‘rishni istaydi. Shu bois rejissyor tomoshabin psixologiyasini chuqur o‘rganib, ularning empatiya, ishtirok va tanishlik hissini uyg‘otuvchi obrazlar va vaziyatlar yaratadi.

Masalan, “Oila davrasida” dasturida turmush, farzand tarbiyasi yoki oilaviy mojarolar haqida jonli muhokama olib borilishi — aynan tomoshabin psixologiyasiga mos dramatik yechimdir. Bu orqali u o‘zini ishtirokchi sifatida his qiladi, ich-ichidan fikr bildiradi.

Rejissyor uchun bunday formatlarda hissiy dinamikani to‘g‘ri boshqarish nihoyatda muhim. Kamera rakursi, montaj tezligi, musiqiy fon va studiya yoritilishi – barchasi

tomoshabinning emotsional qabuliga bevosita ta'sir etadi. Shunday qilib, tomoshabin psixologiyasi tok-shou dramaturgiyasining ajralmas tarkibiy qismiga aylanadi.

Rejissyorlik yechimlari va dramaturgik innovatsiyalar

Zamonaviy tok-shou rejissyorlari nafaqat mavzuni sahnalashtiradi, balki konflikt va dramatik zo'riqishni boshqarish orqali yangi shakllarni izlaydi. O'zbekiston xususiy telekanallarida bu jarayon bir necha yo'nalishda rivojlanmoqda:

1. Interaktivlik – tomoshabinning jonli efir orqali savol berishi yoki ijtimoiy tarmoqlar orqali muloqot qilishi.
2. Vizual dramaturgiya – grafika, effekt va montaj orqali hissiy urg'u berish.
3. Shaxs markazidagi sahnalashtirish – ishtirokchilar taqdirini emotsional hikoya sifatida ochib berish.
4. Ritmik boshqaruv – muhokama tezligini o'zgartirib, tomoshabin e'tiborini ushlab turish.

Bunday yondashuvlar tok-shouning badiiy qimmatini oshirish, uni nafaqat informatsion, balki estetik va hissiy tajribaga aylantirish imkonini beradi. Rejissyorlik mahorati aynan shu bosqichda – dramatik holatni to'g'ri tashkil etish va tomoshabinning hissiy rezonansini boshqarishda namoyon bo'ladi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, tok-shou janrida tomoshabin psixologiyasi markaziy o'rinda turadi. Rejissyorlik yechimlari, dramaturgik qurilish va sahnalashtirish usullari aynan tomoshabin ehtiyojlari, qiziqishlari va emotsional kutishlariga moslashtirilgan holda shakllanadi.

O'zbekiston xususiy telekanallarida bu jarayon milliy mentalitet, sotsiokultural qadriyatlar va zamonaviy axborot texnologiyalari uyg'unligida kechmoqda. Tok-shou rejissyorlari uchun asosiy vazifa — emotsional rezonansni yaratish, konfliktni tabiiy shaklda berish va tomoshabinni jarayonning faol ishtirokchisiga aylantirishdan iborat.

Kelgusida tok-shou dramaturgiyasini yanada mukammal qilish uchun sotsiopsixologik tahlil, emotsional intellekt va kreativ rejissyorlik yechimlarini ilmiy asosda o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. To'laganov, H. (2018). Televideniye rejissurasining asoslari. Toshkent: O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti nashriyoti.
2. Sodiqova, M. (2020). Zamonaviy O'zbekiston telekanallarida shou janrining rivojlanish tendensiyalari. — “San'atshunoslik” jurnali, №2, 45–51-betlar.

3. Xo‘jaqulov, A. (2019). Televideniye va tomoshabin psixologiyasi. Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti.
4. Jenkins, H. (2006). Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. New York: New York University Press.
5. Nabiyeva, G. (2021). Tok-shou janrida interaktivlik va tomoshabin ishtiroki. — “O‘zbekiston san’ati va madaniyati” jurnali, №3, 28–33-betlar.
6. McQuail, D. (2010). McQuail’s Mass Communication Theory. London: SAGE Publications.